

TEORIA DE LA MÈTRICA I MÈTRICA CATALANA. A PROPÒSIT D'UN LLIBRE RECENT *

Els qui coneixíem el projecte que en Salvador Oliva duia entre mans de feia uns anys n'esperàvem delerosos el resultat. Per què? En primer lloc, perquè el terreny de la mètrica en els seus més diversos enfocaments havia restat pràcticament abandonat d'ençà de la publicació del *Resum* d'A. Serra i R. Llates (1932), tant d'un punt de mira teòric com pràctic, malgrat alguns estudis parcials o monogràfics, un prometedor article de G. Ferrater, i un parell de notes del mateix Oliva. I segonament, perquè, coneixedors del doble vessant professional de l'autor —el lingüístic i el creatiu—, en presumíem un producte doblement significatiu i nou en la mesura en què calia esperar-hi una incorporació de la teoria de la mètrica desenvolupada en el marc conceptual de la lingüística generativo-transformativa, que no fos una mera transposició mecànica dels estudis realitzats sobre els sistemes mètrics d'altres llengües, molt especialment l'anglès.

Les nostres esperances s'han vist acomplertes parcialment —i, doncs, parcialment decebudes. Però abans d'encetar una discussió gremial, no hi serà de massa posar-nos en un punt de mira no professional i sense expectatives apriorístiques per a donar una informació útil al públic no especialitzat. Des d'aquesta perspectiva, és més fàcil —i necessari— de dir allò que el llibre d'Oliva no és que no pas definir justament allò que és. L'autor mateix se n'adona, en part, quan adverteix a la «Introducció» que «no és, doncs, aquest un llibre sobre aspectes diacrònics de la versificació catalana, ni sobre l'estrofisme. De fet no és res més que la resposta a una sola pregunta: què és un vers?» (p. XIII). És a dir, no es tracta d'una mètrica històrica ni d'un inventari de formes estròfiques i dels seus usos al llarg de la història de la literatura catalana. Com tampoc no és una mètrica comparativa, descriptiva o normativa —un formulari per a l'aprenentatge de l'art versificatori a benefici de lletraferits—, ni un estudi sobre determinats fenòmens fonològics i fonètics del

* Salvador Oliva, *Mètrica Catalana*, Edicions dels Quaderns Crema, Barcelona 1980.

català, malgrat que l'hi inclou, etc. Ras i curt, no és —a parer meu— el típic manual recomanable per a ús d'estudiants, opositors i verificadoradors; en canvi, pot resultar de lectura estimulante per a tota persona que, prescindint de musa i condició, estigui disposada a llegir-lo amb l'esperit crític despert. L'obra és o pretén ser un esbós de teoria de la mètrica catalana (em sembla més afortunat aquest terme que el de «teoria mètrica del català» emprat per l'autor, encara que per brevetat no renunciaré al de «teoria mètrica»), i és sabut que tot biaix teòric sol ésser mal comprès i mal rebut —una cosa porta l'altra— a casa nostra, potser perquè, abocats a necessitats més peremptòries, oblidem massa sovint que el servir i conservar no eximeixen d'explicar i de vegades fa la impressió que ens hàgim cregut un cas a part dins l'espècie humana.

Des del primer capítol del llibre —una en aparença innocent exposició de les dades o reorganització del material— en descobrim els inevitables aspectes polèmics —com la introducció del concepte de «prosa retallada» o el comentari entorn de l'hexàmetre ribià i l'anomenada «fallàcia clàssica»—; també des del primer capítol l'autor ens promet allò que difícilment ens pot donar —per bé que m'inclino a creure que és un lapsus. En efecte, després de presentar-nos el que metafòricament podríem anomenar «competència mètrica» d'un lector de poesia, afegeix: «Abans d'investigar com s'han d'adquirir aquests coneixements...» (això és, els que constitueixen aquella competència). Enlloc no se'ns torna a parlar d'aquest procés d'adquisició, i mal veig com podria fer-ho l'autor, el qual ja haurà fet prou si arriba a presentar-nos una teoria d'aquella «competència», teoria que, quant al contingut, serà independent de tot procés d'aprenentatge.

En el capítol segon s'introdueix la notació fònica del sistema vocàlic català, tot al·ludint a problemes fonètics que seran examinats posteriorment, i s'hi introdueix el concepte de «nivell d'elocució», apellant a la divisió proposada per James W. Harris a *Spanish Phonology* (Largo, Andante, Allegretto, Presto), que després l'autor aprofitarà per a establir distincions de gènere literari. Em pregunto fins a quin punt té una motivació sistemàtica la distinció entre /u/ i /ū/, ja que l'autor és molt concís en aquest respecte i l'argument notacional no té cap pertinència. Quant a l'argument d'autoritat —un article inèdit de G. Ferrater—, que no puc discutir per manca

de coneixement de primera mà, caldria aclarir si no es refereix a la vocal velar no arrodonida / Δ / que apareix en pronúncies i contextos molt específics (*ploure, telefon*), car llavors la decisió d'Oliva implicaria una confusió indesitjable d'aquest so amb el resultant de /u/ àtona i /o, o/ reduïdes. I la resposta no deu ser tan clara de per si quan l'autor confon, si l'he entès bé, allò que ell mateix ha destriat. En efecte, en tractar del contacte entre /i, u/ finals i /i, ũ / inicials afirma: «(...) la tendència és el hiatus, *sobretot quan es tracta d'un mateix vocal*» (p. 43). Exemples: *vi ibèric, hindú honest*. (L'èmfasi és meu.)

Els capítols tercer i quart tracten de problemes tan fonamentals ensems per a l'estructura de la llengua i per a la identificació de la forma mètrica com ho són la síl·laba —o la sillabació— i l'accent —o l'accentuació— (diverses menes d'accent, interrelació entre accent i reducció vocàlica, manifestació fonètica de l'accent lexical, pertinència de l'«accent màxim» —*stress maximum*— per a l'estructura mètrica, etc.). El capítol cinquè és, en un sentit, el central, ja que s'hi exposen els conceptes essencials de la teoria mètrica en qüestió, sota el guiatge espiritual de R. Jakobson i de la primera sistematització de la mètrica generativa de M. Halle i S. J. Keyser. Els capítols VI-VIII estudien les principals formes mètriques catalanes: el decasíllab, els versos menors parells i els versos menors imparells. Aquesta llista és completada amb l'alexandrí —estudiat al capítol x, després d'haver-ne dedicat un altre a la cesura (ix)— i amb les formes característiques de la mètrica accentual (xi). Clou aquest recorregut pels problemes fonamentals de la mètrica catalana un darrer capítol dedicat als «models d'execució» (xii).

La teoria de la mètrica esbossada parteix de la quàdruple distinció jakobsoniana entre «model de vers» i «exemple de vers», «model d'execució» i «exemple d'execució» (*verse design / verse instance, delivery design / delivery instance*, respectivament). El model de vers, concebut per Jakobson com la *invariant* subjacent a tots els exemples de vers corresponents —i no, doncs, com una entitat teòrica i abstracta—, en determina els elements constants i, en conseqüència, la forma mètrica, alhora que n'estableix el límit de les possibles variacions. El terme, però, és emprat per Oliva en un sentit que l'aproxima molt més al concepte d'«esquema mètric abstracte» (*abstract metrical pattern*) de què parteixen Halle i Keyser. En aquest

sentit el «patró abstracte» o «model de vers» és una relació entre entitats formals la realització lingüística —això és, temporal— de les quals en cada «exemple de vers» dins un determinat sistema mètric depèn de l'aplicació d'unes «regles de correspondència». Aquestes regles apliquen esquemes mètrics abstractes en seqüències verbals mesurables o versos —o, dit tècnicament, generen aquests darrers a partir d'aquells primers. La relació entre els dos conceptes és, llavors, similar a la que hom pot establir en sintaxi entre una estructura subjacent inicial (o «estructura pregona») i una estructura derivada final (o «estructura de superfície»). Una teoria mètrica, tal com la conceben Halle i Keyser, ha de fornir els models abstractes i les regles de correspondència, i la seva funció és de donar una definició explícita de la metricalitat —dit d'una altra manera, de definir explícitament la noció de «vers possible» dins un determinat sistema mètric—, així com d'avaluar la «complexitat mètrica» o «tensió» dels versos individuals d'un determinat sistema (en una primera aproximació hom pot concebre aquesta tensió com la quantificació de la diferència estructural entre un model i un exemple de vers correlatius). Cal creure que, en principi, tant la metricalitat com la complexitat mètrica tenen un contingut empíric (psicològic) específic, per bé que la definició que en donarà la teoria serà estrictament formal.

Hom pot concebre el «model de vers» com un seguit de posicions, ocupades per uns símbols abstractes o entitats mètriques la correspondència lingüística dels o de les quals és definida per les regles. En principi, fins i tot si hom adopta un punt de mira comparatiu (ço és, interlingüístic), la simplicitat d'aquests esquemes mètrics abstractes és extrema i no presenten gaires restriccions, llevat de la necessitat que el nombre de posicions sigui finit —i àdhuc força reduït— i que la mena d'entitats mètriques abstractes que conformen el model hagin estat delimitades. En canvi, les regles de correspondència que han de concretar el model en un exemple de vers presenten una variació considerable, tant d'una llengua a l'altra com entre sistemes distints d'una mateixa llengua. De manera que a un mateix model o patró abstracte poden correspondre exemples de vers que pertanyen a sistemes mètrics distints d'una mateixa llengua —per exemple: l'accentual i el sil·làbic— o a sistemes, que poden ser homòlegs o no, de llengües distintes. Segons això, i a dife-

rència del model jakobsonià, mentre el model de vers ret compte de les constants del vers, les regles de correspondència n'expliquen la variació dins uns límits prefixats alhora per una teoria de la gramàtica i per una hipotètica poètica universal. Amb tot, doncs, les operacions que efectuen les regles mostren regularitats importants: en el cas més elemental estableixen una correspondència biunívoca entre entitats del model i síl·labes del vers; en altres ocasions exigeixen que les síl·labes en qüestió tinguin unes característiques gramaticals determinades —que siguin llargues, tòniques, etc.—, o bé la correspondència no és estrictament biunívoca —a una entitat mètrica abstracta ha de correspondre més d'una síl·laba gramatical—, o bé la síl·laba en qüestió ha d'ocupar una determinada posició dins el mot o ha de començar amb una determinada consonant (alliteració), etc. En altres casos no és la síl·laba la unitat gramatical corresponent, sinó la mora o un grup verbal, etc.

Assentats aquests principis, podem intentar-ne una breu exemplificació. Un patró abstracte elemental podria consistir en una seqüència de tres elements idèntics: xxx. Si establim una regla de correspondència que interpreti cada x com una síl·laba —o, pel fet, com un vocal—, podríem creure que aquest patró subjau als versos següents, donada la regla en qüestió:

La lluna,
la bruna,
vestida

I, tanmateix, si tenim en compte el vers que segueix:

...
de dol

ens caldrà reconèixer que el que compta no és pas el nombre de síl·labes gramaticals sinó la presència d'un accent màxim obligatori que ha d'anar precedit d'una síl·laba àtona i pot anar seguit, optativament, d'una (i potser dues) síl·laba àtona. Si representem la síl·laba en què recau l'accent màxim per *s* i les altres per *w*, haurem de substituir aquell patró inicial per aquest altre: *ws(w)*, en el qual es manté el nombre d'elements, però s'explicita que n'hi ha de dues menes i que

la tercera posició enclou un element optatiu. Correlativament, caldrà modificar l'anterior regla de correspondència i formular-ne una que especifiqui: (i) tota posició *s* serà ocupada per una síl·laba portadora d'accent màxim, (ii) tota posició *w* serà ocupada per una síl·laba àtona, excepte si es troba entre parèntesi, cas en el qual la *w* pot correspondre a una síl·laba àtona o al zero fonètic. Aquest model de vers i aquestes regles ens posen de manifest la pertinència mètrica ensems de la síl·laba o de l'accent; si un monosíl·lab tònic, com *sol*, pogués combinar-se amb els versos anteriors potser caldria concloure que el patró consta d'un sol element i que aquest s'ha de realitzar com un accent, però no sembla pas aquest el cas.

Prou explícits o no, aquests són els pressupòsits en què es basa Oliva. Els models de vers per ell proposats consisteixen sempre en una successió binària de posicions febles (W) i fortes (S), o a l'inrevés. De fet, com que el temps marcat més important és el darrer del vers és a partir d'aquest cap enrera que cal alternar posicions W i S, respectivament. És així que tots els versos parells s'inicien amb la subseqüència WS i tots els imparells amb SW; en tots ells cal permetre la possibilitat de dues posicions febles optatives a partir del darrer temps marcat: ...S (W) (W). D'altra banda, les regles de correspondència són tres: (i) Tota posició S és ocupada per un accent màxim —i, doncs, tota posició W és ocupada per una síl·laba àtona o d'accent més feble. (ii) A una posició S pot correspondre una síl·laba àtona o d'accent més feble en el context —WS (això és, tota posició S, a excepció de la darrera, pot realitzar-se ocasionalment com una síl·laba àtona). (iii) A tot seguit de dues posicions WS pot correspondre una successió de síl·laba tònica —això és, amb accent màxim— i síl·laba àtona en el context —WS (això és, tota subseqüència WS del model de vers, a excepció de la darrera, pot realitzar-se ocasionalment com una successió de síl·labes en què s'inverteix el valor relatiu de cada una segons que els pertocaria per la regla [i]). Heus ací, doncs, com el mateix sistema preveu alhora una correspondència estricta entre els valors relatius del model i els de l'exemple de vers —per la regla (i)—, i altres correspondències que representarien «desviacions» d'aquest esquema rígid —per les regles (ii) i (iii)— (la qual cosa fa inútil i equívoc el terme «desviació»). Si l'aplicació de la primera regla és font de monotonia, la de les altres dues permet trencar-la tot introduint a l'exemple de vers una varia-

ció en la distribució d'accents mètricament pertinents. Ultra els models de vers i unes regles de correspondència amb una forma definida, Oliva creu convenient de precisar determinades restriccions a l'ús de les regles. Teòricament, doncs, els versos poden diferir, segons el seu sistema, pel model de vers, per les regles de correspondència necessàries per a generar l'exemple de vers, o per l'aplicació concreta d'aquestes regles (pp. 74, 82 i ss., etc.). Fetes aquestes consideracions, no ens ha d'estranyar si per a l'autor allò que caracteritza el vers «no és tant l'aspecte extern com la referència (...) a un model abstracte, així com les relacions que cada vers manté amb el seu model» (p. 72).

Ara bé, hom pot avenir-se a creure que el marc teòric general és vàlid per a l'elaboració d'una teoria de la mètrica —sobretot, en absència de cap altra alternativa (local, si més no)—, però això no significa que calgui combregar amb les propostes concretes formulades com a explicació de la mètrica catalana —i noteu que no em poso en absolut en la «justificació pràctica» o utilitat del tinglado ara i aquí, que és tota una altra qüestió, però que no és una forma honesta d'abordar el problema. Procuraré centrar les meves objeccions en aspectes crucials i significatius i no m'entretindré en l'anàlisi dels detalls, car sovint —per raons que exposaré més avall— hom no sap si se les heu amb un error de concepte o amb un lapsus tipogràfic. D'antuvi, la teoria mètrica és, en el supòsit que ho sigui, una ciència empírica, com ho és la lingüística. No vull significar amb això que els metres no continguin elements convencionals —també els conté el llenguatge—, sinó que la formulació dels models de vers i de les regles de correspondència no són matèria que resti a l'arbitri de l'investigador. Han d'estar motivats per una realitat. Doncs bé, de vegades el llibre d'Oliva dóna la impressió contrària. Tampoc no vull negar que és possible de donar explicacions diferents d'un mateix fenomen mètric; però cal ajustar al màxim les propostes. Així, jo no acabo de veure per què tots els models han de presentar una alternança binària —potser Oliva s'ha deixat endur per l'afirmació del professor Coromines segons la qual el ritme dels mots catalans és binari, afirmació que en una altra ocasió Oliva havia contraposat a unes declaracions de G. Ferrater; però cal adonar-se que Coromines es refereix a l'elocució de mots pronunciats aïlladament, no a la d'oracions senceres, en què la sintaxi fa un pa-

per primordial. (De passada, en canvi, hom podria suggerir la substitució del terme «accent màxim» pel de «cim accentual», emprat per Coromines, més lligat, doncs, a la nostra tradició i més adequat com a traducció de l'anglès *stress maximum* i d'allò que aquest vol significar.) Hom podria interrogar-se com és possible d'expressar llavors la diferència entre la mètrica sil·làbica i l'accentual. Bé, la cosa no és evident d'entrada, ja que no és pas impensable, en efecte, que metres típicament ternaris —com l'hexàmetre dactílic grec— responguin a un model binari, però en aquest cas caldrà que les regles de correspondència permetin relacions no biunívokes entre els termes del model i els de l'exemple de vers. Dit planerament, caldran unes altres regles de correspondència (ja que les formulades per Oliva, per exemple, només permeten correspondències biunívokes). En canvi, segons l'autor, els esquemes de la mètrica sil·làbica, de la sil·labo-tònica i de l'accentual catalanes són pràcticament els mateixos, i les regles també. Oliva afirma que la distinció rau en l'ús de les regles o, dit tècnicament, en les restriccions a l'ús de les regles. Però, com ell mateix reconeix, això distingeix la mètrica sil·làbica i l'accentual. Probablement es refereix a la sil·làbica i la sil·labo-tònica. No al vers accentual pur. Però també podria ser que l'autor s'hagués deixat endur d'esma pels models proposats per Halle i Keyser; cal tenir en compte, però, que ells estudien primordialment el pentàmetre iàmbic anglès, i, doncs, no és pas estrany que facin ús de models binaris. Relacionada amb aquesta qüestió general, cal esmentar la reiterada concepció de l'octosíl·lab com un vers sense estructura interna: «Tota ratlla de vuit síl·labes constitueix un octosíl·lab» —afirma—, mentre que «no tota ratlla de deu síl·labes pot constituir un decasíl·lab» (p. 1, 74, etc.). Que la primera afirmació és falsa ho mostren simplement aquests versos d'un dels poemes predilectes d'Oliva:

És el cel com una seda
i la mar com un mirall.

(CARNER)

on la primera «ratlla» té vuit síl·labes i no és un octosíl·lab, sinó un heptasíl·lab, com el vers que l'acompanya. Potser l'autor volia donar a entendre que «tota ratlla de vuit síl·labes és un vers», o bé es

refereix a les síl·labes mètriques i no a les gramaticals, però en aquest últim cas la jerarquia accentual del vers —el paper primordial del darrer temps marcat o del darrer accent màxim— es posa de manifest. D'altra banda, en el supòsit que aquesta reinterpretació de l'afirmació d'Oliva fos veritat, ¿per què caldria llavors distingir dues entitats mètriques abstractes W i S, alternant del cap a la fi d'un model de vers octosil·làbic? ¿No n'hi hauria prou a distingir el temps marcat final de tots els altres? Val a dir que l'autor es veu en la necessitat de modificar la seva pròpia tesi a la p. 99.

Errònies semblen algunes de les afirmacions de l'autor pel que fa a la complexitat mètrica o tensió dels versos. Afirmar l'autor que l'aplicació de la regla (ii) a un model produeix un exemple de vers que tindrà més tensió que no pas si només s'hagués fet ús de la regla (i), i és veritat. Però continua el seu discurs afirmant que l'aplicació de (iii) produeix més tensió que cap de les altres dues (p. 77). Segons això, un octosíl·lab ATAAATAT (on T=accent màxim i A=síl·laba àtona, seguint la notació d'Oliva) és menys tens que un TAATATAT. Caldria que ens ho expliqués. La diferència és que en el primer s'ha aplicat la regla (ii) a la posició quarta o segon temps marcat del model, permetent que li correspongui una síl·laba àtona de l'exemple de vers, mentre que en el segon s'ha aplicat la regla (iii) —inversió de valors dins un mateix «peu» (l'expressió no és adequada per les raons que veurem)—, fent correspondre una A a una posició S i una T a una posició W dins el primer «peu». Doncs bé, d'una banda si un octosíl·lab no té estructura interna no hi ha cap motiu per creure que la tensió és diferent en cada un d'aquests casos; de l'altra, si rebutgem la tesi al·ludida, cal observar que el primer presenta una seqüència de tres àtones seguides, mentre que el darrer només en presenta dues de consecutives. A més, en el segon cas la subseqüència WS afectada és la primera, molt més susceptible a modificacions respecte al model, mentre que en el primer cas la substitució es produeix en una posició interna. Amb tot, això podria ser una qüestió subjecta a discussió. En canvi, el que ja no ho podria ser és l'afirmació segons la qual «la tensió d'un vers augmenta en proporció inversa al nombre de regles de correspondència utilitzades» (p. 109), almenys en el sentit que vol donar-li l'autor i que cal deduir dels capítols precedents. Exactament el contrari és veritat: l'exemple de vers amb la tensió mí-

nima o nulla serà aquell en què a cada terme del model la regla (i) fa correspondre un terme de l'exemple (cf. l'esquema (3) de la pàgina 5); en canvi, si en un vers intervé la regla (iii), que substitueix dos símbols abstractes alhora, és evident que el nombre de regles aplicades —o millor, el nombre d'aplicacions de les regles, preses globalment— serà menor que en el cas anterior. L'afirmació d'Oliva ha estat possible perquè ell té al cap solament els casos d'aplicació de les regles (ii) i (iii), els «desviants» per dir-ho d'una manera gràfica però inapropiada; tanmateix, per a generar un vers cal aplicar totes les regles necessàries al model vers, de manera que no hi hagi cap terme que resti inaplicat, altrament només podríem obtenir una seqüència que, sense ésser ni un model ni un exemple de vers, contindria elements de l'un i de l'altre. Finalment, una altra objecció relativa al concepte de «tensió» és el fet que Oliva no hi compta els fenòmens interns del vers que impliquen una modificació dels termes en què el model ha de realitzar-se, això és les síl·labes, com per exemple la sinalefa o la sinèresi poètica: també aquest desplaçament dels primitius elements gramaticals fa més complex el vers —i això, a part dels possibles arguments empírics, per una raó de coherència interna, ja que Oliva parteix del «principi que assigna a cada síl·laba un sol vocal» (p. 25). Per això, el seu exemple (1) de la p. 75, vers en el qual hi ha una sinalefa, no és del tot apropiat a la finalitat pretesa (mostrar un vers amb tensió mínima).

Caldria més espai per a comentar les discutibles afirmacions entorn de la mètrica accentual i de l'anomenada «adaptació dels metres clàssics». Sobta que, amb la seva orientació teòrica, Oliva s'hagi deixat endur envers la discussió d'aspectes històrico-genètics, terreny en el qual no és potser difícil de trobar veus més competents. Allò que n'hauríem esperat és una explicació —en termes de models de vers i regles de correspondència— de, poso per cas, el metre de les *Elegies de Bierville*. En això, tanmateix, se'ns mostra un dels límits de la teoria —la impossibilitat de copsar factors clarament culturals—, així com una de les servituds de l'autor a les polèmiques de la pròpia època. D'altra banda, la introducció del concepte de «clàusula», suposadament manllevat a Valentí, no és imputable a Valentí, car ell es referia a la «clàusula heroica» que caracteritza l'acabament de vers en grec clàssic i en altres llengües indoeuropees,

com en la poesia sil·làbica vèdica, i amb què es denota una figura rítmica quantitativa fixa en posició final de vers, enfront de la relativa llibertat de la part precedent del vers. L'ús del terme «clàusula» en el sentit de «peu» prové, si no m'erro, d'Andrés Bello; en la tradició catalana, en canvi, havia estat emprat en el sentit d'«estrofa» (cf. L. Viladot, *Esticologia Catalana*, Barcelona, 1908).

Ara, deixant de banda l'aspecte terminològic, el que em sembla adequat —i gairebé d'agrair— és el rebuig dels «peus mètrics», si més no al nivell del model de vers, a fi de confinar-los en el terreny de l'execució. Cal no confondre el «ritme» d'un vers —perceptible a l'oïda— amb el seu «metre» —que no ho és. Pel que es pot deduir del que hem dit fins ara, el «metre» és una elaboració abstracta de la teoria mètrica que es justifica en virtut de la seva capacitat explicativa i alhora un patró amb una determinada «realitat psicològica» —això és, amb un contingut empíric específic. L'ambigüitat sistemàtica del terme ens fa pensar en l'ambigüitat del terme «gramàtica» en lingüística. En canvi, em sorprèn que l'autor contempli les fronteres de frase, de mot, etc., com a elements pertinents quasi només per a determinar propietats del model d'execució —llevat, primordialment, de les que intervenen en la definició de «vers» (cf. 6 (d)-(e), p. 112). No seria pas difícil de trobar casos en què cal incorporar aquestes fronteres en el model de vers: a la p. 11, per exemple, hom afirma que «la cesura del decasíl·lab d'Ausiàs March consistia només en la coincidència d'una frontera de mot després de la síl·laba quarta», afirmació que, pel caràcter intrínsec de la cesura, afecta el model de vers. Discussions com la de la p. 149 i, en general, tot el capítol XII, però, fan tota una altra impressió. És de doldre que l'autor no hagi entrat en un estudi seriós del comportament dels monosíl·labs en els versos catalans; és sabut el peculiar comportament que presenten en llengües com el rus o l'anglès, i potser en aquesta línia Oliva hauria sabut explicar-se alguns fenòmens de la mètrica accentual o de la síl·labo-tònica que semblen esguerrar-li les previsions.

No voldria deixar sense comentari l'afirmació de G. Ferrater, assumida per Oliva, segons la qual «la mètrica ha de fonamentar-se en la sintaxi» (p. 55). D'entrada, el principi és raonable, i més quan hom té en compte la mena de teoria lingüística en què Ferrater el sustentava: si l'únic component generatiu d'una gramàtica és el sin-

tàctic, mentre que el fonològic i el semàntic es limiten a interpretar les estructures generades pel primer i si la mètrica consisteix en una distribució regular de determinades propietats primordialment fòniques de la seqüència verbal, és evident que la identificació d'aquestes últimes depèn crucialment de les operacions del component sintàctic. Ara bé, la comparació de metres anàlegs en diverses llengües europees ens fa palès que, sense que calgui subvertir aquell principi general, els productes finals obtinguts produeixen efectes molt diversos. Sense que ara pugui entrar en detalls, una comparació del vers binari alemany, rus i anglès mostra que el primer és el que resta més proper a l'esquema mètric abstracte —l'accent dels temps marcats no desapareix gairebé mai, malgrat que pugui afeblir-se—, el segon se n'allunya pel nombre d'accents realitzats —car, tot sovint, el temps marcat es realitza com una síl·laba àtona, cosa que ha menat els tractadistes a cercar la regularitat del vers rus més en l'obligatorietat d'ajustar-se als temps no marcats que no pas a l'inrevés, llevat, és clar, de l'obligatorietat del darrer temps marcat—, i, finalment, el tercer se n'allunya per la distribució dels seus accents —les regles de correspondència permeten una més gran fluïdesa accentual que en els casos anteriors. No és d'estranyar si és en aquest darrer cas on l'alternança d'unitats sintàctiques, amb el joc consegüent de prominències alhora gramaticals i accentuals, es constitueix en l'entramat bàsic del vers, mentre que la relació entre l'aspecte gramatical i el fonològic del vers s'inverteix en el cas rus: l'alternança regular de síl·labes àtones, amb la presència optativa de les tòniques i l'obligatorietat de l'accent final esdevé la base sobre la qual s'articula l'estructura sintàctica. Valguin aquestes acotacions per a matisar l'afirmació de Ferrater, en el ben entès que una cosa és l'explicació lingüística d'una frase que és un vers —o que en forma part, o que el conté— i una altra la de la supraestructura formal que caracteritza aquest darrer.

Tampoc no voldria deixar d'alludir a una de les qüestions que cap reflexió entorn del fet poètic, per molt parcial que sigui, no pot passar per alt, i que Oliva esmenta des de la p. 1, apartat E), i reformula en termes més apropiats al final de la p. 93. Ras i curt, es tracta de la relació entre «forma» i «contingut»; dubto que la teoria mètrica ens en pugui dir res de substancial, com, d'altra banda, era costum que ho reconeguessin els tractadistes tradicionals. «Sem-

bla que en la poesia primitiva el ritme era neutral respecte a l'*ethos*», afirma P. Maas, i només per via d'«associació literària» alguns ritmes han arribat a adquirir un *ethos* propi. I tanmateix no és pas rar que una i altra volta caiguin en afirmacions que relacionen «forma» i «contingut» per ells mateixos. Cal creure que l'operació reflecteix més aviat el caràcter de *zoon semeiotikon* de l'home que no pas altra cosa.

Abans d'acabar, al lector que ha tingut la paciència de llegir-me fins ací no puc deixar d'informar-lo de les nombroses errades tipogràfiques que el llibre conté i que poden dificultar-li greument la lectura, així com del nombrós contingent d'errors gramaticals i ortogràfics, sorprenents en aquest autor i —ateses les nostres circumstàncies— potser encara més en l'editorial, sobretot quan, com en el cas present, ens consta l'escrupolositat de l'editor en matèries de disseny i grafisme. Fóra de doldre que, aquestes afeccions, les hagués de pagar amb estralls la lletra impresa.

JOAN A. ARGENTE